

УДК 334.716:316.334.23

Морценок Т.С.*кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки підприємства
Запорізької державної інженерної академії***Польчик П.І.***студентка
Запорізької державної інженерної академії*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО БІЗНЕСУ

DIRECTIONS OF INCREASE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES ACTIVITY EFFICIENCY

АНОТАЦІЯ

Метою дослідження є поглиблення вивчення проблеми розвитку підприємництва в країні та напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств малого та середнього бізнесу. У зв'язку з цим у статті розглянуто і проаналізовано сучасний стан розвитку підприємництва в Україні. Зазначено, що відбувається скорочення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, чисельності працюючих на підприємствах цього сектору економіки. Визначено економічну сутність підприємницької діяльності, встановлено основні переваги її розвитку та активізації для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Виокремлено та діагностовано проблеми розвитку підприємств малого та середнього бізнесу на макро- і мікрорівнях української економіки. Визначено основні фактори, що негативно впливають на ефективність функціонування та розвиток суб'єктів підприємництва. Узагальнено напрями підвищення економічної ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу, реалізація яких створюватиме сприятливі умови для подолання кризового стану, оздоровлення та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, підвищення якості життя населення тощо. Обґрунтовано необхідність докорінної перебудови та перегляду державної політики щодо підприємництва. Запропоновано шляхи покращення ситуації загалом, що дадуть змогу підвищити ефективність функціонування сектору малого та середнього підприємництва та забезпечити значні позитивні зміни в напрямі його розвитку.

Ключові слова: ефективність, бізнес, підприємництво, мале підприємство, середнє підприємство, фактори, проблеми розвитку, державна підтримка.

АННОТАЦІЯ

Целью исследования является углубление изучения проблемы развития предпринимательства в стране и направлений повышения эффективности функционирования предприятий малого и среднего бизнеса. В связи с этим в статье рассмотрено и проанализировано состояние развития предпринимательства в Украине. Отмечено, что происходит сокращение количества предприятий малого и среднего бизнеса, численности работающих на предприятиях этого сектора экономики. Определена экономическая сущность предпринимательской деятельности, установлены основные преимущества ее развития и активизации для обеспечения конкурентоспособности национальной экономики. Выделены и диагностированы проблемы развития предприятий малого и среднего бизнеса на макро- и микроуровнях украинской экономики. Определены основные факторы, которые негативно влияют на эффективность функционирования и развитие субъектов предпринимательства. Обобщены направления повышения экономической эффективности деятельности предприятий малого и среднего бизнеса. Предложены пути улучшения ситуации в целом, которые позволят повысить эффективность функционирования сектора малого и среднего предпринимательства и обеспечить значительные положительные изменения в направлении

его развития, реализация которых создаст условия для преодоления кризиса, оздоровления и обеспечения конкурентоспособности национальной экономики, повышения качества жизни населения. Обоснована необходимость коренной перестройки и пересмотра государственной политики в отношении предпринимательства. Предложены пути улучшения ситуации в целом, что позволят повысить эффективность функционирования сектора малого и среднего предпринимательства и обеспечить значительные положительные изменения в направлении его развития.

Ключевые слова: эффективность, бизнес, предпринимательство, малое предприятие, среднее предприятие, факторы, проблемы развития, государственная поддержка.

ANNOTATION

The aim of the research is to deepen the study of the problems of entrepreneurship development in the country and directions of effectiveness increase of operation of small and medium-sized businesses. That's why in the article the current state of the entrepreneurship development in Ukraine is examined and analyzed. It is noted that there is a reduction in numbers of small and medium-sized businesses, numbers of workers at the enterprises of the given sector of the economy. The economic essence of the entrepreneurial activity is identified, the main advantages of its development and activation in order to ensure competitiveness of the national economy is determined. The problems of development of small and medium-sized businesses at the macro and micro levels of the Ukrainian economy are distinguished and diagnosed. The major factors which affect operating effectiveness and development of businesses negatively are determined. Directions of economic efficiency increase of small and medium-sized businesses which will enable to create favorable conditions for over the crisis, sanitation and ensuring competitiveness of the national economy, and improvement of the population quality of life are generalized. Ways to improve the whole situation, which will be able to enhance the efficient functioning of the sector of small and medium-sized enterprises and provide significant positive changes in the direction of its development are suggested.

Keywords: efficiency, business, entrepreneurship, small enterprise, medium-sized enterprise, factors, problems of development, state support.

Постановка проблеми. Сектор малого та середнього підприємництва є невід'ємною частиною соціально-економічної системи країни, що забезпечує відносну стабільність ринкових відносин. Активізація та розвиток підприємництва, підвищення ефективності функціонування підприємств малого і середнього бізнесу є основами подолання економічної кризи, оскільки створюють сприятливі умови для оздоровлення та забезпечення конкурентоспроможності національної

економіки, позитивних структурних змін, модернізації національного господарства, підвищення якості життя населення через розвиток конкурентного середовища, створення додаткових робочих місць, активну структурну перебудову; розширення споживчого сектору тощо. Саме тому становлення та розвиток підприємництва повинні бути основними стратегічними завданнями державної політики нашої країни.

Водночас забезпечення ефективності функціонування підприємств малого та середнього бізнесу потребує і грамотного та систематичного здійснення управління їх діяльністю, а саме реалізації таких процесів, як облік, планування, аналіз і прийняття обґрунтованих управлінських рішень, організація діяльності і контроль за виконанням рішень. За допомогою саме аналізу господарської діяльності та факторів зовнішнього та внутрішнього середовища виявляються тенденції розвитку бізнесу, глибоко і системно досліджуються фактори впливу на зміни результатів діяльності підприємства, встановлюються резерви підвищення ефективності виробництва, обґрунтовуються плани та управлінські рішення, розробляється стратегія розвитку підприємства, яка включає комплекс організаційних, технічних, соціально-економічних заходів щодо підвищення ефективності господарювання суб'єкта підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та активізації малого і середнього підприємництва в умовах ринкової трансформації економіки, визначення його ролі в економічному розвитку країни розглядають у своїх працях М. Бутко, З. Варналій, Л. Вороніна, В. Геєць, З. Герасимчук, М. Козоріз, В. Кредісов, Г. Реверчук, А. Чухно, Т. Черняк та інші вчені. Проблемам державної економічної політики та регулювання розвитку малого бізнесу як її ключового компонента приділяють увагу А. Базилюк, О. Маслак А. Мельник, І. Михасюк, А. Філіпченко та інші науковці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень щодо діяльності малих та середніх підприємницьких структур, визначення тенденцій їх розвитку, проблеми активізації діяльності, підвищення ефективності господарювання і надалі залишаються нагальними та актуальними, а також потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у поглибленні вивчення проблеми розвитку підприємництва в країні та напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств малого та середнього бізнесу. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: визначення сутності понять «ефективність діяльності» та «ефективність бізнесу»; дослідження сучасного стану та проблеми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні; встановлення основних переваг розвитку підприємництва та визначення негативних факторів, що впливають на розвиток підпри-

ємств малого та середнього бізнесу, ефективність їх функціонування; узагальнення факторів підвищення ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу та надання загальних рекомендацій щодо покращення ситуації загалом у сфері підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємницька діяльність є провідною і переважальною формою господарювання, ключовим елементом конкурентного механізму, підвищення ефективності якої пов'язане з удосконаленням і активізацією інноваційно-технічного, організаційного та фінансового менеджменту, господарського механізму загалом на рівні підприємств, корпорацій, асоціацій, державних комітетів, міністерств тощо.

Економічна сутність підприємництва полягає в тому, що це певний вид господарювання, де основним суб'єктом є підприємець, який раціонально комбінує фактори виробництва, на інноваційній основі та на власний ризик організовує та управляє виробництвом з метою отримання підприємницького доходу [1, с. 149]. Господарський кодекс України визначив підприємництво як «самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [2].

Аналіз сучасного стану підприємництва дає змогу стверджувати, що нестабільність політичного середовища, недосконале законодавство, неефективна політика підтримки розвитку бізнесу, інфляція наносять відчутну шкоду економічному розвитку нашої країни. Підприємництво, особливо мале і середнє, перш за все реагує на негативний вплив цих дестабілізаційних факторів, що найчастіше знаходить своє вираження у формі скорочення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, зниження обсягів виробництва та чисельності працюючих.

Так, згідно з даними Державної служби статистики України [3], наведеними у табл. 1, протягом 2013–2015 рр. відбувається скорочення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва на 12,3% та 19,4% відповідно. Це вплинуло на зменшення кількості зайнятих працівників на підприємствах малого та середнього бізнесу (цей показник у 2015 р. зменшився на 22% та 13,5% відповідно).

Зазначимо, що рівень розвитку підприємництва в Україні кардинально відстає від рівнів багатьох провідних країн світу. Проте розвиток малого і середнього бізнесу несе в собі безліч важливих переваг: збільшення числа власників, а отже, формування середнього класу – головного гаранта політичної стабільності в демократичному суспільстві; зростання частки економічно активного населення, що збільшує доходи громадян і згладжує диспропорції в добробуті різних соціальних груп; селекція найбільш енергійних, дієздатних індивідуаль-

ностей, для яких малий бізнес стає первинною школою самореалізації; створення нових робочих місць з відносно низькими капітальними витратами, особливо у сфері обслуговування; працевлаштування працівників, що вивільняються в держсекторі, а також представників соціально уразливих груп населення (біженці з «гарячих точок», інваліди, молодь, жінки); підготовка кадрів за рахунок використання працівників з обмеженою формальною освітою, які набувають свою кваліфікацію на місці роботи; розроблення і впровадження технологічних, технічних і організаційних нововведень (прагнучи вижити в конкурентній боротьбі, малі фірми частіше схильні йти на ризик і здійснювати нові проекти); непряма стимуляція ефективності виробництва крупних компаній шляхом освоєння нових ринків, які солідні фірми вважають недостатньо ємкими (з надр малого бізнесу нерідко зростають не тільки крупні компанії, але й найбільш сучасні наукоємні галузі і виробництва); ліквідація монополії виробників, створення конкурентного середовища; мобілізація матеріальних, фінансових і природних ресурсів, які інакше залишилися б незатребуваними, а також ефективніше їх використання (наприклад, малий бізнес мобілізує невеликі заощадження громадян, нехильних удаватися до послуг банківської системи, але готових вкладати гроші у власне підприємство; при цьому власники прагнуть економити і пускати капітал в оборот, навіть якщо їх дохід невеликий); зниження фондоозброєності і капіталоемності під час випуску більш трудомісткої продукції, швидка окупність вкладень; поліпшення взаємозв'язку між різними секторами економіки [4, с. 61].

Проблеми у сфері підприємництва України спостерігаються як на макро-, так і на мікро-

рівнях. Деякі з них мають настільки глобальний характер і так вкоренились на вітчизняних теренах, що їх вирішення можливе лише у разі запровадження кардинальних економічних реформ або повного демонтажу наявної економічної системи.

О. Кашуба [5] виділяє такі проблеми вітчизняного підприємництва на макrorівні:

1) незначна чисельність підприємств малого і середнього бізнесу, а також нетривалість їх життєвого циклу, що обумовлено відсутністю їх державної підтримки;

2) високі витрати часу на проходження офіційних процедур для започаткування підприємства, отримання дозволів, ліцензій, перевірки, а також високі витрати часу і коштів підприємців на реєстрацію власності;

3) торговельна, а не виробнича орієнтація діяльності підприємницького сектору [5, с. 104]; так, згідно з даними Державної служби статистики України у 2015 р. на сферу оптової та роздрібною торгівлі припадає 27,3% підприємств від загальної їх кількості, тоді як на промисловість – 12,4%, на сільське, лісове та рибне господарство – 13,6%, будівництво – 8,5% від загальної кількості підприємств; обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання сфери оптової та роздрібною торгівлі складає 36,7%, промисловості – 35,5%, сільського, лісового та рибного господарства – 6,8%, будівництва – 2,7% від загального обсягу [3];

4) нарощування імпорту продукції і послуг замість налагодження національного виробництва;

5) непривабливий інвестиційний клімат [5, с. 105]; у рейтингу інвестиційної привабливості «International Business Compass» Україна в 2016 р. опустилася на 41 сходинку та посіла 130 місце (у 2015 р. вона посідала 89 місце) із 174 країн; сусідами України по рейтингу є

Таблиця 1

Основні показники розвитку підприємництва в Україні*

Показник	Усього	Зокрема:		
		малі підприємства	середні підприємства	великі підприємства
Кількість суб'єктів господарювання: 2013 р.; 2014 р.; 2015 р.	1 722 070; 1 932 161; 1 974 318	373 809; 324 598; 327 814	18 859; 15 906; 15 203	659; 497; 423
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб: 2013 р.; 2014 р.; 2015 р.	9 729,1; 8 796,7; 8 180,0	2 010,7; 1 686,9; 1 576,4	3 012,1; 2 696,5; 2 604,7	2 383,7; 1 915,1; 1 708,6
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн. грн.: 2013 р.; 2014 р.; 2015 р.	4 334 453,1; 4 459 702,2; 5 556 540,4	670 258,5; 705 000,5; 937 112,8	1 662 565,2; 1 723 151,5; 2 168 764,8	1 717 391,3; 1 742 507,9; 2 053 189,5
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн. у 2015 р.	-348 471,7	-111 906,0	-91 161,8	-145 403,9
Підприємства, які одержали прибуток, % до загальної кількості у 2015 р.	73,7	73,9	71,1	55,7
Підприємства, які одержали збиток, % до загальної кількості у 2015 р.	26,3	26,1	28,9	44,3

* складено автором на підставі джерела [3]

Алжир (129 місце) та Ірак (131 місце). Перше місце у світі за індексом інвестиційної привабливості посідає Гонконг. В п'ятірку лідерів також входять Сінгапур, Нідерланди, Швейцарія та Норвегія. Росія розмістилася на 100 місці [6];

6) низька конкурентоспроможність вітчизняних підприємств [5, с. 105]; так, Україна продовжує втрачати позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником економічної конкурентоспроможності; за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 («The Global Competitiveness Index») Україна посіла 85 місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу вона займала 79 позицію) рейтинг очолили Швейцарія та Сінгапур; до десятки найбільш конкурентоспроможних увійшли США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Великобританія, Японія, Гонконг та Фінляндія; Росія посіла 43 місце в рейтингу, покращивши свої позиції на 2 пункти [7];

7) відсутність внутрішнього попиту на інновації у підприємстві;

8) невідповідність сучасним вимогам і нерівномірність розташування інфраструктури, функції якої зводяться до обслуговування підприємницької діяльності;

9) наявність прямих та опосередкованих злочинних, кримінальних посягань, так званого рейдерства, а також дискримінаційних дій щодо підприємців;

10) посилення тінізації економіки, зростання нелегальної частки та перерозподіл тіньового ринку реального сектору економіки;

11) загальне зниження платоспроможності населення і, зокрема, окремих його категорій, що негативно відображається у зниженні споживчого попиту;

12) низька результативність регіональних програм підтримки малого бізнесу;

13) неефективна державна регулятивна політика та брак кваліфікованих фахівців у системі державного управління, які б могли відповідним чином реорганізувати підприємницький сектор [5, с. 105].

Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає і від самих суб'єктів підприємства активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. Так, згідно з даними Державної служби статистики України [3], що наведені у табл. 1, у 2015 р. малі підприємства, які одержали збиток від своєї діяльності, склали 26,1% від загальної кількості підприємств; середні підприємства, які одержали збиток, склали 28,9% від загальної кількості підприємств.

Розвиток будь-якого підприємства є закономірним і безперервним процесом кількісно-якісних змін станів функціонування підприємства в напрямі досягнення вищого або нижчого рівня, який знаходиться під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, пере-

думовою якого є наявний потенціал підприємства, а результатом – досягнутий рівень конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва. Факторами, що визначають розвиток суб'єкта підприємництва є наявні ресурси та можливості їх використання; конкуренція між підприємствами на ринку; наявні інфраструктурні елементи; спрямованість державного впливу на підтримку розвитку підприємницького сектору; інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства; фінансово-економічна діяльність підприємства; зовнішньоекономічна діяльність підприємства [8].

На мікрорівні до основних факторів, що негативно впливають на розвиток підприємств малого та середнього бізнесу та не сприяють підвищенню ефективності їх функціонування, можна віднести низьку продуктивність праці, мотивованість та кваліфікацію працівників; неефективне управління через низьку кваліфікацію фахівців; недостатність у підприємців коштів для розвитку власного бізнесу; високі відсоткові ставки за користування кредитами, низький рівень впровадження інновацій тощо.

На шляху розвитку малого та середнього бізнесу підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємництва залишається першочерговим завданням управлінської діяльності, що полягає в збільшенні економічних результатів на кожному одиниці витрат ресурсів у процесі їх використання, та передбачає розроблення та реалізацію комплексу конкретних заходів у різних напрямках, спрямованих на фінансово-економічний розвиток підприємств малого та середнього бізнесу. Ці напрями охоплюють комплекси технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких досягаються економія живої праці, витрат і ресурсів, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції тощо.

Варто зазначити, що в сучасній економічній науці використовуються різні поняття, які характеризують ефективність на рівні окремого підприємства. Так, вчені виділяють такі: «ефективність виробництва», тобто узагальнене відображення кінцевих результатів використання робочої сили і засобів виробництва за певний проміжок часу (С. Покропивний, М. Афанась'єв, А. Гончаров, О. Маслак); «ефективність діяльності підприємства», що визначається ступенем раціонального використання ресурсів, навичок і технології підприємства для виробництва продукції і послуг (В. Осипов, В. Гончаров, А. Шеремет, Р. Сайфулін); «ефективність бізнесу», тобто величину доходів, що генеруються бізнес-процесами компанії за вирахуванням витрат, необхідних для їх здійснення (М. Мейер); «ефективність розвитку підприємства», що визначається об'єктивними умовами, які характеризують якісну сторону джерел і процесів переходу потенціалу підприємства з одного стану в інший, більш досконалий (Ю. Погорелов, І. Гонтарева, Р. Ніжегородцев) [8].

Головною метою оцінки ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу є виявлення можливостей їх подальшого розвитку за рахунок більш повного та раціонального використання його внутрішніх резервів та обов'язково з урахуванням змін зовнішнього середовища. Слід зазначити, що оцінку економічної ефективності бізнесу неможливо здійснити одним показником, а тому слід використовувати систему показників, які відображають різні сторони діяльності суб'єкта підприємництва. Оцінку економічної ефективності малого і середнього бізнесу доцільно здійснювати з точки зору інтересів власників бізнесу, а також потенційних інвесторів; суб'єктів підприємницької діяльності або менеджерів підприємства; держави або органів місцевого самоврядування.

Найважливішими факторами і напрямками підвищення економічної ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу є: науково-технічний прогрес, максимально ефективно використання виробничих фондів та трудових ресурсів, оптимальна інвестиційно-інноваційна політика, застосування маркетингових комунікацій, вдосконалення розвитку диверсифікації, спеціалізації і кооперування, комбінування, вдосконалення організації виробництва і праці на підприємстві, удосконалення системи управління підприємством тощо.

Існує безліч конкретних шляхів збільшення ефективності діяльності різних суб'єктів господарювання. В. Мадзігон відзначає, що сьогодні велике практичне значення мають такі основні напрями [9, с. 21]:

- вибір ефективних форм і методів підприємницької діяльності;
- активізація і підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг) підприємств;
- стабільність державної економічної і соціальної політики, спрямованої на підтримку підприємництва;
- позитивна суспільна думка по відношенню до підприємців і підприємництва;
- пільговий податковий режим, який забезпечує дієві стимули для підприємництва;
- наявність розвинутої інфраструктури підтримки підприємництва (наявність інноваційних центрів; спеціалізованих фірм, що надають фінансову допомогу початкуючим підприємцям; консультативних центрів з питань управління, маркетингу, реклами; курсів і шкіл підготовки підприємців тощо);
- існування ефективної системи захисту інтелектуальної власності, дія якої розповсюджується не лише на винаходи, але й на всю продукцію, новаторські ідеї, концепції і методи ділової активності.

Як свідчить світовий досвід, 70% неефективності підприємницької діяльності зумовлені недосконалістю управління та використанням недостатньої інформації під час прийняття та

обґрунтування управлінських рішень. У зв'язку з цим чинні системи управління підприємствами малого та середнього бізнесу мають бути реструктуризовані у напрямі максимально можливого наближення до сучасних вимог ринкової економіки та передбачати використання механізму стратегічного менеджменту.

До найважливіших напрямів підвищення ефективності системи та процесів управління на підприємствах малого та середнього бізнесу можна віднести вдосконалення організаційної структури управління підприємством; раціоналізацію інформаційної системи та документообігу; підвищення кваліфікації працівників, зокрема управлінських кадрів; використання інструментарію стратегічного управління під час планування діяльності та розвитку бізнесу тощо.

Нині до нагальних завдань у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, які потребують регулювання, відносять такі [5, с. 105–106]:

- спрощення дозвільних процедур та процедур здійснення державного контролю, отримання документів дозвільного характеру та скорочення термінів проведення таких процедур;
- удосконалення порядку ведення податкового і статистичного обліку та звітності, зниження податкового тиску на економіку та забезпечення його рівномірності;
- зниження тиску з боку контролюючих органів, протидія рейдерству та корупції;
- удосконалення інфраструктури розвитку підприємництва;
- впровадження регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва;
- створення сприятливих фінансових передумов для започаткування та здійснення підприємницької діяльності, доступності фінансових ресурсів для підприємств;
- забезпечення державної підтримки малого і середнього підприємництва, що працюють у сфері інвестиційної, інноваційної і науково-технічної діяльності, впровадження зарубіжного досвіду з питань започаткування нових інноваційних технологій в господарській діяльності;
- посилення уваги до інформаційного забезпечення, навчання і підвищення кваліфікації кадрів;
- підтримка нових механізмів співробітництва підприємств з органами виконавчої влади та громадськості.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що сьогодні існує багато проблем, що перешкоджають розвитку в країні підприємств малого та середнього бізнесу. Їх вирішення дасть змогу забезпечити підвищення ефективності підприємницької діяльності. Найпроблемнішими факторами для ведення бізнесу в нашій країні є інфляція та політична нестабільність, високі податкові ставки та складність податкового законодавства; регулювання валютного ринку; корупція; недостатня здатність до інновацій; невідповідна якість інфра-

структури; недостатній освітньо-кваліфікаційний рівень працівників тощо. Основну роль у вирішенні цих проблем повинна відігравати держава. Так, для покращення стану та подальшого розвитку малого та середнього бізнесу необхідно впроваджувати систему ефективного державного регулювання механізмів функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. На рівні суб'єктів підприємництва першочергове значення в галузі зростання економічної ефективності повинно надаватися раціональному використанню виробничого потенціалу, максимально можливого скороченню витрат, режиму економії ресурсів, впровадженню інновацій, підвищенню ефективності управління підприємством.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ткаченко Т. Проблеми розвитку підприємництва в Україні / Т. Ткаченко, О. Мосьондз // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2011. – Вип. 6. – С. 148–151.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Розвиток підприємництва // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Беліченко А. Тенденції та перспективи розвитку малого бізнесу в Запорізькому регіоні / А. Беліченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 44. – С. 60–64.
5. Кашуба О. Підприємство в Україні: проблеми і перспективи розвитку / О. Кашуба // Економіка та держава. – 2015. – № 6. – С. 103–106.
6. Рейтинг інвестиційної привабливості: Україна опускається на дно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessz.com.ua/news/27/1229>.
7. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.
8. Швед Т. Концептуальні підходи до оцінки ефективності розвитку підприємства / Т. Швед [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20802/1/Shved_%D0%A1conceptual.pdf.
9. Мадзігон В. Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності підприємства / В. Мадзігон // Молодь і ринок. – 2011. – № 3 (74). – С. 21–25.